

OSTRAVAN.CZ

1. Ostravský Šarlatán podruhé: Vzkříšení díla, které málem upadlo v zapomnění, je úctyhodným a zdařilým počinem**13.10.2024 ostravan.cz - Milan Bátor**

Odkaz na originál

Klíčová slova: Jakub (2); Klecker (2); divadla; divadlo; moravskoslezské; moravskoslezského; Národní; Národního; Ostravě

Některé věci nejdou na rozum. Fakt, že byl Pavel Haas jako jeden z mnoha židovských umělců deportován do koncentráku a zavražděn v plynové komoře, je všeobecně známý. Bohužel se jeho příběh nehodil ani totalitní ideologii, protože místo aby došlo k jeho umělecké rehabilitaci, udal se pravý opak. Výmluvně o tom svědčí biografické slovníky. Tak například publikace Svět v opeře vynikajícího muzikologa Jana Branbergera v roce 1948 Haasovu operu zmiňuje. Kolektiv autorů knihy Opera pod vedením Anny Hostomské o pouhá čtyři léta později už Šarlatána a jméno skladatele (ne)taktně zamlčela.

Aktuální znovuuvedení díla, které vzbudilo na sklonku třicátých let minulého století pořádný rozruch, je nesmírně cennou sondou do tehdejší soudobé inscenační praxe. Právě v té době dozrával individuální styl světových autorů (kterým se později začalo říkat hudební klasikové 20. století) do osobité výpovědi a Haas svou operou Šarlatán nebyl výjimkou.

Mimořádně talentovaný skladatel ve svém díle zúročil zkušenosti ze studií u Leoše Janáčka, kontakt s díly Igora Stravinského, Bohuslava Martinů a Arthura Honeggera i dobovou populární hudbou. Vlastní libreto Haas napsal podle námětu románu německého spisovatele Josefa Wincklera o životě barokního kočovného lékaře Johanna Andree Eisenbarta. Některé prameny uvádí, že skladatele přivedl k tématu nejen dramatický potenciál knižní předlohy, ale i jeho vášnivý milostný cit, který v oněch letech prožíval s lékařkou Soňou Jakobsonovou.

V reflexi čtvrtetní premiéry jsme uvedli, že režie Ondřeje Havelky potěšila koncepcí, která respektuje vrstevnatou strukturu Haasovy opery, aniž by ovšem komplikovala divákovi situaci. Je tomu právě naopak: Havelkova režie zohledňuje všechny aspekty, aby se na jevišti rozprostřela sugestivní iluze "divadla světa". Příběh kočovného lékaře Pustrpalka je možné sledovat v rovině citové, společenské i sociální. Havelka ve srovnání s původním libretem ještě více zdůraznil dramatické aspekty děje: siluetní divadlo zachycuje pohnuté okolnosti operace mnicha Joachima, které připomínají klasickou úkladnou vraždu. Ale bylo to tak ve skutečnosti? Nešlo jen o ukázkou skutečných drsných způsobů primitivní chirurgické praxe raného novověku? Skutečnou pravdu se nedozvíme, ale můžeme o ní diskutovat a spekulovat.

Víceznačný je také samotný závěr Haasovy opery, který Havelka ozvláštnil mysteriózními maskami, které se jakoby znenadání objeví na hlavách všech postav. Co to vlastně viděl Pustrpalk, který šermuje mečem proti publiku a brání se neviditelnému nepříteli? Každý má své osobní chiméry, ale Haasova opera Šarlatán naznačuje víc, než je na první pohled zřejmé. Výmluvně to ilustruje citát z erbovní sborové písně, v němž se zaznívá: "Ať doba dobrá, nebo zlá, na rtech měj stále smích, do pláče vždycky času dost v hodinách posledních..."

Poměrně náročná orientace v prudkém dějovém spádu může být vnímána jako slabší stránka díla, ale je to jako s dobrou hudbou, románem nebo vínem. Skutečná kvalita se málokdy projevuje prvoplánovým okouzlením smyslů. Právě v určité fragmentárnosti narace díla rozprostřeného do sedmi časově rozlehlých epizod se skrývá kouzlo, které vyznívá částečně jako pohádka o velké a ztracené lásce. Pro chvilkovou a pomíjivou slávu...

Václav Morys a Miloš Horák. (Foto: Martin Popelář)

V úvodu jsme zmínili, že se i v sobotu sešlo vyrovnané a pozoruhodné představitelské obsazení. Kočovného lékaře Pustrpalka ztvárnil barytonista Miloš Horák jako charismatického léčitele, jež obchází pověst nejslavnějšího muže své doby. Ve svém hereckém projevu Horák dokázal věrohodně vystihnout vášnivý milostný vzplanutí, přesvědčivé rétorické schopnosti i tajemnou auru kolem svých skutků. Pěvecky velice náročný part zazpíval jadrně a živelně s lidovou bezprostředností.

Skvělou partnerkou mu byla Rozina Ivany Ambrúsová, která si zlou fúrii šibalsky a potměšile vychuttala. S podobnou vehemencí svou roli sehrála vynikající sopranistka Soňa Godarská. Její Amaranta se mohla spolehnout na vášnivý hlasový projev, Godarská obstála také v nelehké převlekové scéně v podobě svůdné mořské panny.

Ivana Ambrúsová a Soňa Godarská. (Foto: Martin Popelář)

Rádi bychom i podruhé upozornili na pronikavý herecký talent Václava Čížka, jehož Bakalář je druhou nejdůležitější mužskou postavou této opery. Čížek jej sehrál jako postavu rozkolísanou mezi svědomím a oddaností, obdivuhodně zvládnul také stínové divadlo, kde pouhým obrysem své postavy dokázal jemnými pohyby vyjádřit emoce šoku, smutku a překvapení.

Václav Čížek. (Foto: Martin Popelář)

Individuálně přesvědčivé pojetí se týká i plejády dalších protagonistů, z nichž uvedme alespoň dvojroli Hostinského/Šeredy znamenitého Václava Moryse, Krotitele hadů Romana Vlkoviče, Kyšku Petera Malého, Pavučinu Josefa Kovačiče, Zavináče Martina Javorského a Ohnižera Juraje Nociara. Zajímavě režisér Havelka vyřešil postavy mnicha Jochimuse a Krále. Do první role obsadil v alternaci bratry Martina a Marka Gurbalovy. Marek Gurbal se představil v sobotu a vedl si velmi dobře.

Jednou z nejvtíplnějších postav je avizovaný král Pavla Divína, který lehce připomíná postavu Jaromíra Hanzlíka ve filmové pohádce Nesmrtelná teta. Divín na jevišti řádí jako černá ruka a jeho "nájezd" na mořskou pannu aka Amarantu stejně jako divoké křepčení po užití léku Spiritus universale je nevázané a nespoutané divadlo par excellence. Celistvý dojem z bizarní směsice lidských postavíček dotváří také mistři ve skoku, jejichž obdivuhodné akrobatické kousky vhodně doplňují kontext.

Josef Kovačič. (Foto: Martin Popelář)

Haas ve své operní prvotině prokázal naprosto mimořádný talent. Jeho hudba překvapuje originální syntézou počínaje osobitou

parafrází středověké světské písně (paralela k Orffově kantátě Carmina Burana není jen zdánlivá) přes aktuální tep doby plný pestrého amalgámu tanečních prvků a avantgardních postupů. Šarlatán není jen operní groteskou, je zářivou freskou, která výstižně dokumentuje ducha doby a problémy, které přináší každý lidský život. A to včetně milostného zklamání, touhy po štěstí a zdraví na pozadí děsivých válek, které i tehdy pustošily vesnice i celá města. Nemusíme chodit daleko, abychom zjistili, že se toho za tři staletí tolik nezměnilo. S Šarlatány se setkáváme i dnes a nemusí se jednat pouze o pochybné obchodníky se zdravím. Ostravská inscenace je prvotřídní a výtečné operní divadlo, které funguje v několika sémantických rovinách. Havelkova citlivá režie dokázala kromě dramatických peripetií a všudypřítomného humoru zachytit i fantastickou imaginaci (s vydatnou pomocí mimořádně působivé scény Jakuba Kopeckého a pitoreskních kostýmů Kateřiny Štefkové) a jemné pohádkové kouzlo, které ocení široké publikum. Skvělá a bravurně zahraná hudba není podbízivá na první poslech, ale hned napodruhé se posluchači otevře, jako tajuplně vonící květ. Velkou zásluhu na tom má dirigent **Jakub Klecker**, pod jehož vedením hraje operní orchestr **Národního divadla moravskoslezského** prokresleně, barevně a s velkým zaujetím.

Z opery Šarlatán. (Foto: Martin Popelář)

Šarlatán je inscenace, která dokumentuje, jak fantastickou úroveň měla česká hudba prvních desetiletí 20. století. Haasova opera se může kvalitním libretem, originalitou hudby a dramatickou intenzitou bez okolů řadit k nejlepším dílům v evropském operním kontextu. S ohledem na to, že před několika málo desítkami let jméno Pavel Haas málem bylo úplně vymazáno z kulturní historie, máme jedinečnou příležitost poznat autora, který patří mezi přední české skladatele svého věku. Havelkova inscenace Šarlatána má všechny atributy, které má mít moderní a přitom zábavné a přístupné dílo.

*

Šarlatán. Hudba a libreto: Pavel Haas. Režie: Ondřej Havelka. Scéna: Jakub Kopecký. Kostýmy: Kateřina Štefková. Hudební nastudování: **Jakub Klecker**. Recenze je psaná z druhé premiéry, kterou uvedlo **Národní divadlo moravskoslezské** v **Ostravě** v sobotu 12. října 2024.

URL | <https://www.ostravan.cz/87794/ostravsky-sarlatan-podruhe-vzkriseni-dila-ktere-malem-upadlo-v-zapomneni-je-uctyhodnym-a-zdarilym-pocinem/>

« zpět na začátek

[Úvod Divadlo](#) Ostravský Šarlatán i napodruhé přesvědčil, že jde o jeden ze zásadních tuzemských dramaturgických počinů roku

Ostravský Šarlatán i napodruhé přesvědčil, že jde o jeden ze zásadních tuzemských dramaturgických počinů roku

13.10.2024 13:32 [Milan Bátor Divadlo Recenze](#)

Opera Šarlatán skladatele Pavla Haase oslovila i diváky druhé premiéry. Dílo o sedmi obrazech a třech dějstvích na vlastní Haasovo libreto uvedlo Národní divadlo moravskoslezské v režii Ondřeje Havelky a hudebním nastudování Jakuba Kleckera. Příběh podivuhodného lékaře má historickou paralelu a je vsazen do barokní epochy. Alternativní obsazení v sobotu potvrdilo vitalitu a svěží půvab Hassovy opery, které každý ze sólistů dal svůj osobní potenciál.

[Zvětšit](#)

[obrázek](#)

Soňa Godarská a Miloš Horák v opeře Šarlatán.

Foto: Martin Popelář

Některé věci nejdou na rozum. Fakt, že byl Pavel Haas jako jeden z mnoha židovských umělců deportován do koncentráku a zavražděn v plynové komoře, je všeobecně známý. Bohužel se jeho příběh nehodil ani totalitní ideologii, protože místo aby došlo k jeho umělecké rehabilitaci, udál se pravý opak. Výmluvně o tom svědčí biografické slovníky. Tak například publikace Svět v opeře vynikajícího muzikologa Jana Branbergera v roce 1948 Haasovu operu zmiňuje. Kolektiv autorů knihy Opera pod vedením Anny Hostomské o pouhých čtyři léta později už Šarlatána a jméno skladatele (ne)taktně zamlčela.

Aktuální znovuuvedení díla, které vzbudilo na sklonku třicátých let minulého století pořádný rozruch, je nesmírně cennou sondou do tehdejší soudobé inscenační praxe. Právě v té době dozrával

individuální styl světových autorů (kterým se později začalo říkat hudební klasikové 20. století) do osobité výpovědi a Haas svou operou *Šarlatán* nebyl výjimkou.

Mimořádně talentovaný skladatel ve svém díle zúročil zkušenosti ze studií u Leoše Janáčka, kontakt s díly Igora Stravinského, Bohuslava Martinů a Arthura Honeggera i dobovou populární hudbou. Vlastní libreto Haas napsal podle námětu románu německého spisovatele Josefa Wincklera o životě barokního kočovného lékaře Johanna Andrese Eisenbarta. Některé prameny uvádí, že skladatele přivedl k tématu nejen dramatický potenciál knižní předlohy, ale i jeho vášnivý milostný cit, který v oněch letech prožíval s lékařkou Soňou Jakobsonovou.

V [reflexi](#) čtvrtěční premiéry jsme uvedli, že režie *Ondřeje Havelky* potěšila koncepcí, která respektuje vrstevnatou strukturu Haasovy opery, aniž by ovšem komplikovala divákovi situaci. Je tomu právě naopak: Havelkova režie zohledňuje všechny aspekty, aby se na jevišti rozprostřela sugestivní iluze „divadla světa“. Příběh kočovného lékaře Pustrpalka je možné sledovat v rovině citové, společenské i sociální. Havelka ve srovnání s původním libretem ještě více zdůraznil dramatické aspekty děje: siluetní divadlo zachycuje pohnuté okolnosti operace mnicha Joachima, které připomínají klasickou úkladnou vraždu. Ale bylo to tak ve skutečnosti? Nešlo jen o ukázkou skutečných drsných způsobů primitivní chirurgické praxe raného novověku? Skutečnou pravdu se nedozvíme, ale můžeme o ní diskutovat a spekulovat.

Víceznačný je také samotný závěr Haasovy opery, který Havelka ozvláštnil mysteriózními maskami, které se jakoby znenadání objeví na hlavách všech postav. Co to vlastně viděl Pustrpalk, který šermuje mečem proti publiku a brání se neviditelnému nepříteli? Každý má své osobní chiméry, ale Haasova opera *Šarlatán* naznačuje víc, než je na první pohled zřejmé. Výmluvně to ilustruje citát z erbovní sborové písně, v němž se zaznívá: „Ať doba dobrá, nebo zlá, na rtech měj stále smích, do pláče vždycky času dost v hodinách posledních...“.

Poměrně náročná orientace v prudkém dějovém spádu může být vnímána jako slabší stránka díla, ale je to jako s dobrou hudbou, románem nebo vínem. Skutečná kvalita se málokdy projevuje prvoplánovým okouzlením smyslů. Právě v určité fragmentárnosti narace díla rozprostřeného do sedmi časově rozlehlých epizod se skrývá kouzlo, které vyznívá částečně jako pohádka o velké a ztracené lásce. Pro chvilkovou a pomíjivou slávu...

Václav Morys a Miloš Horák. (Foto: Martin Popelář)

V úvodu jsme zmínili, že se i v sobotu sešlo vyrovnané a pozoruhodné představitelské obsazení. Kočovního lékaře Pustrpalka ztvárnil barytonista *Miloš Horák* jako charismatického léčitele, jež obchází pověst nejslavnějšího muže své doby. Ve svém hereckém projevu Horák dokázal věrohodně vystihnout vášnivé milostné vzplanutí, přesvědčivé rétorické schopnosti i tajemnou auru kolem svých skutků. Pěvecky velice náročný part zaspíval jadrně a živelně s lidovou bezprostředností.

Skvělou partnerkou mu byla Rozina *Ivany Ambrúsové*, která si zlou fúrii šibalsky a potměšile vychutnala. S podobnou vehemencí svou roli sehrála vynikající sopranistka *Soňa Godarská*. Její Amaranta se mohla spolehnout na vášnivý hlasový projev, Godarská obstála také v nelehké převlekové scéně v podobě svůdné mořské panny.

Ivana Ambrúsová a Soňa Godarská. (Foto: Marrtin Popelář)

Rádi bychom i podruhé upozornili na pronikavý herecký talent *Václava Čížka*, jehož *Bakalář* je druhou nejdůležitější mužskou postavou této opery. Čížek jej sehrál jako postavu rozkolísanou mezi svědomím a oddaností, obdivuhodně zvládnul také stínové divadlo, kde pouhým obrysem své postavy dokázal jemnými pohyby vyjádřit emoce šoku, smutku a překvapení.

Václav Čížek. (Foto: Martin Popelář)

Individuálně přesvědčivé pojetí se týká i plejády dalších protagonistů, z nichž uvedme alespoň dvojroli Hostinského/Šeredy znamenitého *Václava Moryse*, Krotitele hadů *Romana Vlkoviče*, Kyšku Petera Malého, Pavučinu *Josefa Kovačiče*, Zavináče *Martina Javorského* a Ohnižera *Juraje Nociara*. Zajímavě hudební ředitel opery *Marek Šedivý* vyřešil postavy mnicha Jochimuse a Krále. Do první role obsadil v alternaci bratry Martina a Marka Gurbaľovy. *Marek Gurbaľ* se představil v sobotu a vedl si velmi dobře.

Jednou z nejvtitálnějších postav je avizovaný král *Pavla Divína*, který lehce připomíná postavu Jaromíra Hanzlíka ve filmové pohádce *Nesmrtelná teta*. Divín na jevišti řadí jako černá ruka a jeho „nájezd“ na mořskou pannu aka *Amarantu* stejně jako divoké křepčení po užití léku *Spiritus universale* je nevázané a nespoutané divadlo par excellence. Celistvý dojem z bizarní směsice lidských postavíček dotváří také mistři ve skoku, jejichž obdivuhodné akrobatické kousky vhodně doplňují kontext.

Josef Kovačič. (Foto: Martin Popelář)

Haas ve své operní prvotině prokázal naprosto mimořádný talent. Jeho hudba překvapuje originální syntézou počínaje osobitou parafrází středověké světské písně (paralela k Orffově kantátě *Carmina Burana* není jen zdánlivá) přes aktuální tep doby plný pestrého amalgámu tanečních prvků a avantgardních postupů. *Šarlatán* není jen operní groteskou, je zářivou freskou, která výstižně dokumentuje ducha doby a problémy, které přináší každý lidský život. A to včetně milostného zklamání, touhy po štěstí a zdraví na pozadí děsivých válek, které i tehdy pustošily vesnice i celá města. Nemusíme chodit daleko, abychom zjistili, že se toho za tři staletí tolik nezměnilo. S *Šarlatány* se setkáváme i dnes a nemusí se jednat pouze o pochybné obchodníky se zdravím.

Ostravská inscenace je prvotřídní a výtečné operní divadlo, které funguje v několika sémantických rovinách. Havelkova citlivá režie dokázala kromě dramatických peripetií a všudypřítomného humoru zachytit i fantastickou imaginaci (s vydatnou pomocí mimořádně působivé scény *Jakuba Kopeckého* a pitoreskních kostýmů *Kateřiny Štefkové*) a jemné pohádkové kouzlo, které ocení široké publikum. Skvělá a bravurně zahraná hudba není podbízivá na první poslech, ale hned napodruhé se posluchači otevře, jako tajuplně vonící květ. Velkou zásluhu na tom má dirigent *Jakub Klecker*, pod jehož vedením hraje operní orchestr Národního divadla moravskoslezského prokresleně, barevně a s velkým zaujetím.

Z opery Šarlatán. (Foto: Martin Popelář)

Šarlatán je inscenace, která dokumentuje, jak fantastickou úroveň měla česká hudba prvních desetiletí 20. století. Haasova opera se může kvalitním libretem, originalitou hudby a dramatickou intenzitou bez okolků řadit k nejlepším dílům v evropském operním kontextu. S ohledem na to, že před několika málo desítkami let jméno Pavel Haas málem bylo úplně vymazáno z kulturní historie, máme jedinečnou příležitost poznat autora, který patří mezi přední české skladatele svého věku. Havelkova inscenace Šarlatána má všechny atributy, které má mít moderní a přitom zábavné a přístupné dílo.

*

Šarlatán. Hudba a libreto: Pavel Haas. Režie: Ondřej Havelka. Scéna: Jakub Kopecký. Kostýmy: Kateřina Štefková. Hudební nastudování: Jakub Klecker. Recenze je psaná z druhé premiéry, kterou uvedlo Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě v sobotu 12. října 2024.

Milan Bátor